

УДК 341.6

ПРИВЕДЕННЯ У ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСКИХ КРАЇН

*Колеснікова Марія Вікторівна,
канд. юрид. наук,
ст. викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
ННІ права,
Сумський державний університет*

*Піддубна Марина Михайлівна,
студентка VI курсу НІ права,
Сумський державний університет*

У статті висвітлено питання стрімкого розвитку ринкових відносин і встановлення тісних міжнародних зв'язків між різними державами, їх фізичними та юридичними особами все більшого значення набувають установи, наділені повноваженнями вирішувати спори, що можуть виникнути в процесі здійснення таких відносин.

Проблема міжнародного комерційного арбітражу нині є надзвичайно актуальною та полягає в тому, що хоча міжнародний комерційний арбітраж є недержавним органом з вирішення міжнародних спорів, однак не менш дієвим, а в багатьох випадках – навіть більш компетентним, зручним та прийнятним для сторін. Вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності міжнародним арбітражем є важливим кроком до приведення у відповідність судової системи України до європейських стандартів. Міжнародний комерційний арбітраж був і залишається ефективним альтернативним способом вирішення міжнародних комерційних спорів, який має значно більше переваг порівняно з державними судовими органами.

Говорячи про переваги арбітражу, в першу чергу, можна виділити одну з основних, це доступність і простота, порівнюючи із судовою процедурою вирішення спорів. Не менш важливим є той факт, що можуть формувати склад арбітражу, який буде приймати рішення у справі, що збільшує довіру сторін до компетентності арбітрів.

Провадження в арбітражі передбачає також можливість узгодити взаємоприйнятну мову провадження, провадження в арбітражі має конфіденційний характер на відміну від гласності судового процесу, що також є його перевагою.

До ще однієї переваги науковці відносять конфіденційність та швидка процедура розгляду справи, формування складу суду, а також обрання експертів на посаду арбітра, який в свою чергу буде розглядати справу.

Ключові слова : міжнародний арбітраж, виконання рішень.

Kolesnikova M. V., Pidubna M. V. Enforcement of International Arbitration in Intellectual Property : the Experience of Ukraine and European Countries. The article highlights the issue of rapid development of market relations and the establishment of close international links between the various states, their legal entities and individuals are becoming increasingly important institutions empowered to settle disputes that may arise in the implementation of such a relationship.

The problem of international arbitration is now extremely urgent and consists in the fact that although international commercial arbitration is a non-governmental body to resolve international disputes, but no less effective, and in many cases - even more competent, comfortable and acceptable to the parties. Disputes of intellectual property international arbitration is an important step to aligning Ukraine's judicial system to European standards. International commercial arbitration was and is an effective alternative method of settling international commercial disputes, which has much more advantages compared to the state courts.

The advantage of arbitration is primarily that it provides an affordable, accessible and easier, as opposed to judicial procedure to resolve disputes. Quite significant is the fact that the parties may form a coalition tribunal that reviews and decides the case, contributing to trust the parties and arbitrators of their competence. The proceedings before the arbitration also provides an opportunity to agree on mutually acceptable language of the proceedings, proceedings in arbitration is confidential in contrast to the publicity of the trial, which is also its advantage.

The advantages of the case with the use of most domestic arbitration lawyers include confidentiality, rapid procedure of the case, the possibility of election experts to the position of arbiter, the possibility of the formation of the court which will hear the case, the ability to continue the proceedings in such need.

Keywords : international arbitration, enforcement.

У різних країнах визначається певний порядок приведення у виконання іноземних арбітражних рішень. Проте Е. Брунцева виділила чотири основні моделі. Характерним для першої моделі є те, що рішення повинні бути депоновані або зареєстровані в суді або іншому компетентному органі, і лише після цього вони можуть бути виконані як рішення місцевого суду. Для другої моделі властиве те, що рішення арбітражу можуть бути виконані без депонування та реєстрації, а безпосередньо, проте для цього може бути необхідний дозвіл суду на виконання рішення.

Для третьої моделі притаманна так звана екзекватура, а саме коли звертаються до суду із проханням про визнання та виконання арбітражного рішення. Четверта модель характеризується тим, що позов, який направляється до суду на підставі рішення арбітражу як підтвердження того, що існує боргове зобов'язання, та воно потребує судового захисту. Остання модель може бути використана лише за наявності можливості застосувати будь-який інший спосіб [1].

В основному на практиці використовується третя модель, яка називається екзекватура. Термін "екзекватування" у широкому розумінні визначається, як процедура, зазвичай судова, основною ознакою якої є надання рішенням арбітражу сили виконавчого, тобто можливість бути приведеним у виконання при потребі за допомогою примусових заходів з боку державних органів стосовно майна зобов'язаної особи чи її самої. Зазвичай видається наказ про виконання під час провадження дійсності рішення арбітражу за проханням сторони.

Т. Яблочков визначає, що екзекватура це ухвала суду, якою державна влада наділяє іноземне судове рішення виконавчою силою, іншими словами, дає цьому рішення на її території сприяння закону та допомогу місцевої влади [2].

Наявність різних правових систем пояснюється тим, що процедура визнання та виконання іноземних судових рішень має свої характеристики, особливості та відмінності. Х. Шак зазначає, що Брюссельською конвенцією запропоновано систему автоматичного визнання іноземних судових рішень. Ця система, до речі, відома була й раніше деяким європейським країнам. Наприклад, за німецьким правом таке визнання передбачено як загальне правило. В Англії іноземне судове рішення не піддається ніякій загальній перевірці та й забезпечення взаємності не відіграє важливої ролі [3].

Проте така система не є переважною. Найбільш розповсюдженими є лише дві системи визнання і виконання іноземних судових рішень:

- по-перше, це система екзекватури;
- по-друге, система сумарного розгляду справи.

Протягом певного часу, не було жодних проблем з виконанням рішень Міжнародного арбітражу, оскільки в законодавстві України було визначено, що такі рішення прирівнюються до виконавчих документів. Згідно з внесеними змінами до законодавства України, рішення Міжнародного арбітражу не має сили виконавчого документу і тому необхідна наявність виконавчого листа, виданого судом. Державна виконавча служба здійснює примусове

виконання рішень на основі виданих судом виконавчих документів та наказів, а також на основі рішень які видає третейський суд, Міжнародний комерційний арбітражний суд при ТТП України, це визначається у ст 3 Закону України «Про виконавче провадження».

Згідно з таким положенням, було зрівняно умови як для резидентів, так і нерезидентів України при виконанні рішень Міжнародного арбітражу в сфері прав інтелектуальної власності. Оскільки для нерезидента в межах території України ніколи не виникало труднощів із приведенням у дію рішень. У свою чергу для резидентів України на території іншої країни виникали певні складнощі. Резидентам України необхідно було дотримуватись певної процедури, яка визначалась у Нью-Йоркській конвенції про виконання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. Після внесення певних змін, які запровадили процедуру визнання та приведення рішень Міжнародного арбітражу в Україні, необхідно, щоб норми, які регулюють процедуру та порядок виконання рішень МКАС, були кращим чином врегульовані законодавством [4, с. 42].

Нью-Йоркська конвенція встановлює як саме повинні бути визнані та приведені в дію рішення іноземних арбітражів. Усі країни учасниці повинні визнавати та приводити до виконання рішення арбітражу згідно з процесуальними нормами території, на які саме необхідне виконання цих рішень. Це говорить про те, на території України необхідно керуватись законодавством України про потреби визнання та виконання арбітражних рішень у сфері прав інтелектуальної власності. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначає лише загальні правила для визнання та виконання рішень арбітражу, а не містить чіткої процедури. Зокрема ст. 35 ЗУ «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначає, що арбітражне рішення вважається обов'язковим, незалежно на території якої країни було винесене. У ст 36 визначаються підстави, за якими може бути відмовлено у визнання та виконанні рішення арбітражу [5].

Раніше така процедура була врегульована ЗУ «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів», який втратив чинність у 2005 році. Ст. 1 цього Закону визначає роз'яснення терміну «рішення іноземних судів», а також те, що іноземні арбітражні рішення входили до їх складу. До компетенції апеляційних судів, а саме ті, що знаходяться за постійним чи тимчасовим місцем проживання боржника, відносилися питання про надання чи не надання дозволу на

примусове виконання іноземного рішення. Оскільки закон втратив чинність, тому керуватись його нормами все не можна [6].

Після того як Закон України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» втратив чинність, то основою стали норми Цивільного процесуального кодексу України, а саме розділ VIII «Про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні».

Якщо ж порівняти арбітражне врегулювання спорів в Україні з такою ж самою процедурою, наприклад, в Англії, то можна стверджувати те, що в англійській правовій системі перший арбітражний закон набрав чинності у 1889 році, а тому процедура арбітражного врегулювання спорів проходила довший шлях розвитку, порівняно з Україною. Ще у російській історії ще на початку XIX століття були так звані „прототипи” арбітражів, проте суттєвого розвитку для арбітражних судів не давав устрій радянського періоду. Хоча в Англії і розвиток арбітражу почався раніше, проте врегулювання спорів за допомогою арбітражу не можна вважати ідеальним, оскільки багато вчених звертають увагу на проблеми в судовому контролі. Тому що при застосуванні арбітрами норм процесуального та матеріального права була відсутня мотивація при винесенні рішення. Такі положення свідчать про потребу повторному розгляді рішення, яке винесене арбітражем, що визначене у ст. 105 Закону Англії „Про арбітраж”, а також він встановлює компетенцію суду графства або Високого суду [7].

До підстав такого перегляду можна віднести:

- якщо до компетенції арбітражу не відноситься питання вирішення спору по суті;
- якщо не були дотриманні правила процедури розгляду арбітражу, який має серйозний характер;
- якщо були визначене застосування права з недоліками;
- якщо у рішенні суду містяться непевні положення, щодо наслідків винесеного правозастосовчого акту арбітражу (ця підстава стосується скоріше не самого рішення, а можливих варіантів розвитку подій);
- якщо був виявлений обману, який зроблений якоюсь однією стороною, або ж з її відома (цю підставу можна порівняти з підставою, коли суд переглядає рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами) [8, с. 110].

Підстави, за якими в Англії визнаються та приводяться до виконання певним чином різняться з нормами, які є загальноприйнятими та які містяться в конвенціях та міжнародних договорах. Окремі принципи, які характерні для англійської процедури визначені дуже повно, що

можуть вживатись при повторному розгляді рішення по суті. Якщо ніякими положеннями не обмежувати таку норму, то буде неможливо визначити наявні чи ні недоліки у застосуванні права.

В Англії існувала така можливість, яка мала назву "case stated" Це ті факти, які були встановлені по суті справи, та на які опирається суд при винесенні рішення. Сама така можливість в Англії надавала стороні можливість передати питання недоліків застосування права до Верховного Суду у Лондоні.

Г. А. Ціат визначав, кожен юрист може повторно розглянути арбітражну справу в державному суді, для цього він повинен мати новаторське мислення та навички та повинен перетворювати будь-яке питання в питання недоліків застосування права. Така можливість на практиці сильно лякала діловий світ обранням місця для проведення арбітражу Англію, що призвело до остаточного скасування в Англії звичаю "case stated" у міжнародному арбітражі [9, с. 5].

За результатами розгляду справи виноситься рішення, яке не може бути оскаржене і є остаточним для сторін справи. Регламент визначає, що сторони повинні виконати рішення добровільно та негайно. Постановлення рішення (тобто його написання) зазвичай займає від декількох тижнів до декількох місяців в залежності від складності справи. Оскільки на практиці виникають проблеми, Нью-Йоркською

Конвенцією було передбачено, що всім країнам учасникам необхідно внести зміни до законодавства та впровадити норми про виконання рішень міжнародного арбітражу на території своєї країни [10, с. 42].

Для виконання рішення міжнародного арбітражу та його визнання на певній території, необхідне виконання процедури, яка передбачена Нью-Йоркською Конвенцією стороною, яка повинна здійснити виконання рішень, а точніше звернутись до компетентного органу тієї території, де вимагається визнання виконання та районного суду за місцезнаходженням сторони, щодо якої вимагається виконання, із заявою про визнання та виконання арбітражного рішення [11, с. 83].

Багатосторонні міжнародні договори встановлюють терміни пред'явлення рішення іноземних арбітражів до виконання. Наприклад, Московська конвенція 1972 р. Пункт. 5 ст. 4 яка передбачає, що арбітражні рішення, які винесені на підставі цієї Конвенції і не були виконані добровільно, протягом двох років можуть бути пред'явлені до примусового виконання. Визначається такий термін з того дня, коли було вручене рішення арбітражу стороні, яка вимагає виконання, а якщо рішення буде надіслане поштою, то з дати штемпеля поштового відомства про прийняття рекомендованого листа до відправлення. Якщо була укладена мирова угода, то термін обчислюється з дня ухвалення такої угоди [12].

Використана література :

1. Брунцева Е В. Международный коммерческий арбитраж. —СПб.: Юрид. лит., 2001, - 259 с.
2. Яблочков Т. М. Курс международного гражданского процессуального права. — Ярославль, 1909. — С. 170–173.
3. Шах Х. Международное гражданское процессуальное право : Учебник. / Пер. с нем. – М.: БЕК, 2001. – 371 с.
4. Траспов Р. А. Международный коммерческий арбитраж: оговорка о публичном порядке как основание отказа в признании или приведении в исполнение иностранных арбитражных (третейских) решений // Арбитражный и гражданский процесс. – 2003. – №6. – С. 40-44.
5. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. (із змінами та доповненнями).
6. Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів : Закон України від 29 листопада 2001 р. // zakon.rada.gov.ua
7. The Arbitration Act 1996 (of Great Britain) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nadr.co.uk/articles/published/arbitration/ArbitrationAct1996.pdf>
8. Федияк Г. Порівняльний метод і порівняльне правознавство у сфері міжнародного приватного права // Право України. – 2002. – № 7. – С.107–117.
9. Цірат Г.А. Виконання іноземних арбітражних рішень. Автореф. канд. юрид. наук, Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка. - К, 2000. С. 5.
10. Фурса С. Я., Євтушенко О. Особливості приведення до виконання рішень іноземних судів і арбітражів // Підприємництво, господарство і право. 2003. – № 9. – С. 43–46.

11. Федоров А.Г. Международный коммерческий арбитраж. – М.: НОРМА, 2000. – 132 с.
12. Конвенція про дозвіл арбітражним шляхом цивільно-правових спорів, що впливають з відносин економічного і науково-технічного співробітництва / від 1972 року: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.conventions.ru/>